

Hartgespan (*Leonúris cardíaca* L.)

Geneeskruid

Hartgespan is naar alle waarschijnlijkheid uit Azië afkomstig en heeft zijn verspreiding over een groot deel van Europa te danken aan zijn geneeskrachtige stoffen. Als geneeskruid werd de plant in vele boerentuinen in cultuur gebracht. En zoals wel vaker is gebeurd met cultuurplanten heeft ook Hartgespan zich verwilderd. De plant gedijt heel goed op een vochthoudende en kalkhoudende grond die rijk is aan stikstof. Een bodemstructuur die ontstaat door het storten van afval en dergelijke. Zulke grond is ook zeer geschikt voor de grote brandnetel, die een geduchte concurrent en in ons land zelfs een bedreiging voor de Hartgespan is.

Dicht behaard

Hartgespan is een lid van de grote lipbloemfamilie (*Labiátae*), een familie rijk aan bijenplanten. Ook de andere soorten van het geslacht *Leonúris* zijn voor het grootste deel uit Azië afkomstig. De plant is overblijvend en heeft een korte dichtbewortelde penwortel. Reeds vroeg in het jaar ontwikkelen zich de bebladerde stengels. Deze zijn vierkant en dicht behaard. De bladeren staan kruisgewijs tegenover elkaar. Ze zijn aan beide zijden behaard, het meest op de nerven aan de onderzijde en langs de rand. De vorm van de bladeren is niet overal gelijk. Onderaan de plant zijn ze hartvormig. Verder naar boven worden ze groter en zijn ze handvormig met grote spitse lobben. Aan het eind van de stengels, bij de bloeiwijzen, worden ze weer kleiner. Hartgespan kan mensgroot worden en bloeit van juni tot augustus.

Veel nectar

De bloemen verschijnen in de bladoksels boven aan de plant. Het lijkt alsof ze bij ieder bladpaar een krans vormen, maar in werkelijkheid bestaat die uit twee schijnschermen die dicht tegen elkaar zitten. Een schijnscherm wordt gevormd doordat zich opeenvolgend aan een bloemsteel twee bloemen ontwikkelen. De bloemkelk is trechtvormig en heeft vijf scherpe tanden. De bloemkroon, die roze van kleur is, verdeelt zich even buiten de kelk in een vooruitstekende bovenlip en een omlaag gebogen onderlip. De bovenlip is aan de bovenzijde sterk behaard. De meeldraden, vier in getal, zijn onder in de bloem met de bloemkroon verbonden. Ze liggen naast elkaar goed beschermd onder tegen de bovenlip. De twee middelste meel-

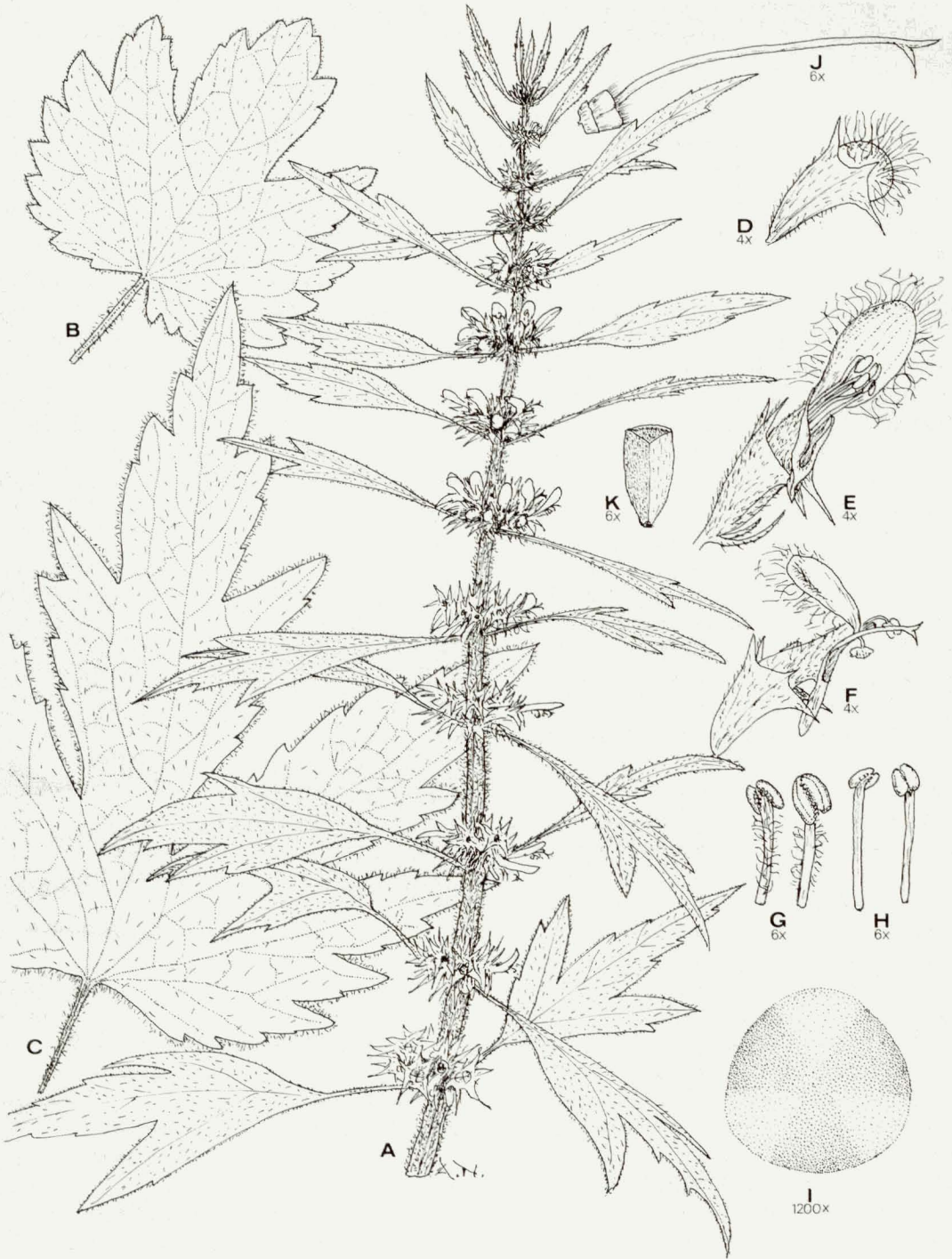
draden zijn korter en bovendien behaard. De bloemen zijn proterandrisch. Als de meeldraden zijn volgroeid, de helmknoppen opengaan en het stuifmeel vrijkomt om meegenomen te worden door bezoekende insecten, ligt de nog niet volledig ontwikkelde stamper tussen de meeldraden verscholen. Na de stuifmeelafgifte buigen de meeldraden opzij en wordt de stamper langer, klaar om stuifmeel te ontvangen. In dit stadium van de bloei buigt de bovenlip naar achteren, de stamper moet de bescherming daarvan ontberen. De bloemen van hartgespan produceren veel nectar. Die komt onder in de bloem vrij en wordt door een harenkrans beschermd. De nectar is gemakkelijk bereikbaar voor insecten met een korte tong.

Bijenbezoek

Door de overvloedige nectarafscheiding is hartgespan een bijenplant bij uitstek. Maar, de bloemen zijn ook zeer geliefd bij *Anthídium maculátum*, één van de drie soorten wolbij, die in ons land voorkomen. En als deze wolbij de bloemen van de hartgespan heeft verkozen om daaruit nectar te puren, dan hebben andere bijen, ook hommels en honingbijen, geen schijn van kans om in die overvloed te delen. Ik heb het gedrag van de wolbijen op de Hartgespan eens een poosje gevolgd. Er vlogen een aantal vrouwtjes en één mannetje op een plant. De vrouwtjes vlogen regelmatig van bloem naar bloem. Het mannetje vloog tussen de stengels en rond de plant. Zo nu en dan werd de vlucht onderbroken door even in de lucht 'stil te staan', of een bloem te bezoeken of een vrouwtje te grijpen dat op een bloem zat. Dat laatste vermoedelijk voor een paring. Wee de honingbij en de hommel die ook nectar wilde puren, ze werden hardhandig door de zeer snel vliegende wolbij-man weggejaagd. Ook andere wolbij-mannen krijgen geen kans in de buurt te komen. Soms rolden ze vechtend over de grond.

Winterstaander

Na de bloei valt de bloemkroon af en blijft de kelk aan de plant vastzitten. Daarin rijpen de nootjes. Hartgespan is een winterstaander. In de herfst verdorren de bladeren, maar de stengels verhouten en blijven de winter over. De nootjes blijven in de verdroogde kelken totdat ze door de wind er uit worden geschud. Ze worden ook verspreid wanneer de kelken aan de beharing van dieren blijven kleven.

Hartgespan (*Leonúris cardíaca* L.)

A bloeiwijze; B blad onder aan de plant; C blad halverwege de plant; D bloemknop; E bloem in mannelijk stadium; F bloem in vrouwelijk stadium; G binnenste meeldraden; H buitenste meeldraden; I stuifmeelkorrel, polair; J stamper; K root.